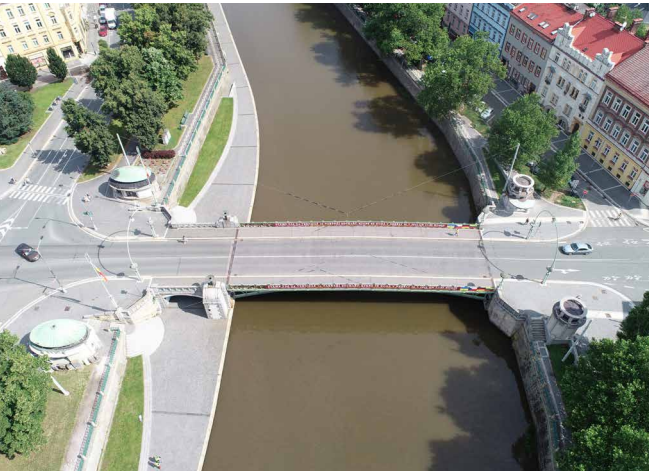

ÚPRAVA PRAŽSKÉHO MOSTU A JEHO PŘEDMOSTÍ V HRADCI KRÁLOVÉ

Pražský most vznikl v l. 1908-1910 na místě barokního pevnostního mostu dle projektu stavebního adjunkta Adolfa Janouška. Společně se stavbou mostu byly uvažovány i úpravy obou předmostí, které byly svěřeny Kotěrovi. Ten v r. 1910 konstatoval „Vzhledem k tomu, že konstrukce mostní jest úplně hotová a nedá se tudíž na ní ničeho měniti, musel jsem se omeziti pouze na úpravu části nábrežní a připojení se k stávající architektuře mostu.“ Kotěra navrhl pro Pražský most čtveřici modernistických kiosků, úpravu předmostí, kandelábry, oblouky pro svítidla a vlajkové stožáry, dokončeno v r. 1912. Podle původní dokumentace byly kiosky jednotlivě určeny na levém břehu Labe pro umístění transformátoru (transformátor nakonec umístěn v prostoru pod kioskem) a prodej novin (kiossek Kotěra doplnil o markýzu kapotovanou tepanými reliéfy) a na pravém břehu pro veřejné toalety a pro prodej ovoce a květin. Střechy eliptických levobřežních kiosků byly vertikálně zakončeny dnes již zaniklými nástavci (jeden z nich v roce 1970 poškozen padající větví a následně zřejmě odcizen). Výstavbu kiosků kritizoval v roce 1912 časopis Ratibor „*Doufejme, že v nejbližší době bude se zase nějaký ten kiosk stavět, p. prof. Kotěra udělá tentokrát návrh, kde předepíše užití zlata a diamantů a všechno se stane, protože se Hradec Králové stává flancovním městem.*“ Paradoxně Kotěra na kioscích zlata užil, byť se jednalo jen o zlacení eliptických útvarů větracích mřížek.

PŘÍSTAVBA GRANDHOTELU ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY Č.P. 275

Hoteliér Jaroslav Urban, který se stal vlastníkem Grandhotelu (č.p. 295) a Okresního domu (č.p. 409) nechal v l. 1910-1911 dle Kotěrova projektu v modernistickém duchu provést adaptaci (radikální přestavbu) domu č. p. 275 pro hotelové účely a přístavbu Dvorany zvané Palmová zahrada, lidově „Palmice“ (v zimním období se do tohoto prostoru svázely vzrostlé palmy z Jiráskových sadů). Uliční fasáda objektu předznamenává principy, jež Kotěra později užil ve fasádě pražského Mozartea (rám tvořený korunní římsou a lizénami, ustupování a vrstvení průčelních ploch aj.). Fasádu zdobí šestice maskaronů od Jana Štursy. Zajímavým detailem stavby jsou dále vikýře s tepanými ornamenty v obloukových štítkách. Architekt Fňouk řešení uliční fasády č. p. 275 později přenesl na fasádu samotného Grandhotelu. Dvorana prosvětlená segmentovým proskleným

stropem s jevištěm a galeriovým ochozem byla pojata jako víceúčelový prostor, využitelný pro výstavy, bály, bankety, hudební vystoupení a později i pro biograf. Na výzdobě interiérů Kotěra spolupracoval s Františkem Kyselou, Jaroslavem Horejcem a dalšími.

OBECNÍ DOMY PALACKÉHO, ELIŠČINO NÁBŘEŽÍ Č.P. 626

Poslední Kotěrova hradecká realizace, dokončená až po architektově smrti (1923). Již v roce 1907 na skice muzea Kotěra předpokládal v tomto místě dům se skoseným nárožím, umožňujícím průhledy na monumentální muzejní budovu. Třípatrový obecní dům s přízemím určeným pro vedení městských elektrických podniků architekt navrhl pro město v roce 1922. Kotěra na jinak klasicizujícím objektu v parteru provedeném v umělém kameni mírně experimentuje s kubismem (krystalická struktura pilířů). Skosené nároží architekt akcentoval dvojicí věžovitých arkýřů. Stavba byla prováděna firmou František Jaroslav Černý a Ing. B. Vaníš, stavitel a architekt Hradec Králové.

LITERATURA

ŠLAPETA, Vladimír (ed.). *Jan Kotěra: 1871-1923: zakladatel moderní české architektury*. Praha 2001.
POTŮČEK, Jakub. *Hradec Králové: architektura a urbanismus 1895-2009*. Hradec Králové 2009.
MÁDL, Karel Borromejský. Příchozí umění. *Volné směry: měsíčník umělecký*. Praha: 1899, roč. 3, č. 3, s. 119-142.
WIRTH, Zdeněk. Okresní dům v Hradci Králové. *Volné směry: měsíčník umělecký*. Praha: 1906, roč. 10, č. 1, s. 119-142.
HERAIN, Karel. Ulrichův Hradec Králové. *Umění: sborník pro českou výtvarnou práci*. Praha: 1930, roč. 3, č. 1-10, s. 289-230.
VESELÁ, Renata, KUDRNOVSKÝ, Miloš. *Nedestruktivní stavebně-historický průzkum, silniční most – Pražský s kiosky*. 2018.

VYDEJTE SE NA PROCHÁZKU PO KRÁLOVÉHRADECKÉ MODERNÍ ARCHITEKTUŘE

Nejzajímavější stavby a urbanistické řešení města nejlépe poznáte na procházkovém okruhu stříbrné barvy, který trvá vycházkovou chůzí dvě hodiny. První z jedenácti stojanů naleznete před budovou Kotěrova Muzea východních Čech.
www.hradeckralove.org/prochazky

Královéhradecký architektonický manuál v unikátní online databázi dokumentuje moderní architekturu, známé stavby i dosud neobjevené a skryté klenoty, architekty, stavitele a cenná veřejná prostranství a parky.
www.kam.hradcekralove.cz

Vydáno při příležitosti
Dnů evropského
dědictví 2021

Vydalo: Statutární město Hradec Králové,
Odbor kultury, sportu a cestovního ruchu
Magistrátu města Hradec Králové v roce 2021,
Československé armády 408, 502 00 Hradec Králové
www.hradeckralove.org

Texty: Odbor památkové péče Magistrátu
města Hradec Králové
Foto: foto archiv města, archiv Muzea východních Čech,
titulní fotka poskytnuta z fotobanky
České centrály cestovního ruchu
Tisk: Fronte s.r.o.,
Design, sazba: FiftyFifty kreativní agentura s. r. o.,

Vydáno při příležitosti Dnů evropského dědictví 2021
na téma Památky pro všechny
a 150. výročí narození Jana Kotěry.

Jan Kotěra v Hradci Králové

www.hradeckralove.org

JAN KOTĚRA

*„Je dnes sedm a dvacet let stár, ale není docela neznámý. Ně-
které jeho práce školní a samostatné projekty byly v Praze
vystaveny, ve zdejších a cizích listech reprodukovány a dříve
ještě, nežli vyvěsil své cestovní studie a svěží projekty ve vý-
stavě „Mánesa“ věděli jsme, že nám v něm vzniká nová síla,
jaké je české architektuře v té chvíli třeba jako soli, nemá-li
tato nadále tonouti v uměleckém konzervatismu jinde již pře-
konaném. Vrací se domů, do Čech, jako umělec pokrokový,
jako architekt, který s přesvědčením muže, ve spásu svoji věří-
cího, žije a tvoří moderním proudění.“*

chitekt Josef Hlávka prý před Kotěrovou secesní fasádou Peterkova domu na Václavském náměstí prohlásil „*No tak! To je ten spasitel z Ví-
dně! Jako by to pes volblázil!*“

Kvalitní moderní architektura si vyžadovala skutečně osvětlené sta-
vebníky, či zadavatele, kteří by se dokázali vymanit z provinčního
českého prostředí. Jedním z takových byl jistě i královéhradecký
starosta JUDr. František Ulrich, jež byl velmi dobře obeznámen s ví-
deňskou uměleckou scénou, a který se pokoušel o navázání styku se
školou nové architektury (mj. vídeňský atelier O. Wagnera). Zmiňme,
že např. již v roce 1896 zvítězili v soutěži na plány nové budovy ob-
chodní akademie žáci O. Wagnera H. Gessner a O. Böhm a v Hradci

tak mohla vzniknout architektura ve stylu vídeňské secese, jedna
z prvních u nás. Dalším Wagnerovým žákem, který vstoupil do tváře
města se stal právě Jan Kotěra (a po něm i Pavel Janák).

Jan Karel Zdenko Kotěra se narodil dne 18.12.1871 v Brně do českoně-
mecké rodiny. Navštěvoval nejprve německé školy v Ústí nad Labem
a v Plzni (obor stavitelství na státní průmyslové škole). Po maturitě
prodělal praxi v Praze v projekční kanceláři ing. Freyna, zde se do-
stal do kontaktu s rodinou Mladotů ze Solopysk, kteří se spolu s ing.
Freynem stali jeho mecenáši na vídeňské Akademii výtvarných umě-
ní, kde v letech 1894-1898 studoval v ateliéru profesora Wagnera.
V rámci vídeňských studií Kotěra obdržel několik ocenění, zejména
Římskou cenu spojenou se stipendijním pobytem v Římě. Ve Vídni
Kotěra rovněž získal široký evropský rozhled a navázal kontakty s ce-
lou řadou významných moderních architektů (mezi spolužáky např.
Jože Plečnik). V r. 1898 se Kotěra stal profesorem na speciální ško-
le dekorativní architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole
(mezi jeho žáky Josef Gočár, Otakar Novotný, Buhumil Waigant aj.)
a v r. 1910 profesorem na nově zřízené škole architektury Akademie
výtvarných umění v Praze (mezi jeho žáky Bohuslav Fuchs, František
L. Gahura, Jindřich Freiwald aj.).

Od příchodu do Prahy se Kotěra aktivně zapojil do českého kultur-
ního života, vstoupil do Spolku výtvarných umělců Mánes, stal se
redaktorem časopisu *Volné směry* (na jehož stránkách mj. seznamo-
val české prostředí s evropskou i světovou moderní architekturou),
později začal vydávat časopis *Styl*, podílel se na organizaci a architek-
tonickém řešení množství výstav (např. výstava děl Augusta Rodina),
propagoval české umění a architekturu v zahraničí (např. organizace
a instalace české expozice na světové výstavbě v St. Louis v r. 1904

aj.), inicioval založení Svazu československého díla a mnoho dalšího.
V průběhu světové války Kotěra organizoval činnost Pomocného vý-
boru na podporu válekou strádajících umělců a v r. 1917 se podílel na
petici umělců, kteří se připojili k Prohlášení spisovatelů vyzývající čes-
ké poslance, aby hájili zájmy samostatného českého národa. Kotěra
zemřel ve věku 51 let dne 17.04.1923 po delší nemoci.

Kotěřův architektonický výraz se postupně vyvíjel od secesní archi-
tektury rané fáze v l. 1898-1905, kterou postupně zbavoval deko-
rativních prvků (Peterkův dům v Praze, Pavilon Mánesa, Máchova
vila v Bechyni, vila s ateliérem Stanislava Suchardy, Okresní dům
v Hradci Králové, Národní dům v Prostějově aj.) k vrcholnému ob-
dobí v l. 1906-1912 ve znamení moderny (budova muzea v Hradci
Králové, pražský Urbánkův dům „Mozarteum“, vlastní vila, Gótzova
vila, Laichterův dům v Praze aj.) až k neoklasicismu pozdního obdo-
bí v l. 1913-1923 (např. Právnická a teologická fakulta, Nový zámek
v Ratboři, Charvátova vila, přestavba Rýdlova domu v Dobrušce,
Štencova vila ve Všenorech aj.). Kotěra ve svém díle reflektoval
podněty aktuálního vývoje architektury (např. vliv architektů H. P.
Berlageho, F. L. Wrighta, J. M. Olbricha, Ch. R. Mackintoshe pocho-
pitelně i O. Wagnera a mnoha dalších) které postupně přetavoval
ve svébytný individuální styl. Ve svých dílech spolupracoval s celou
řadou výtvarných umělců jako byli např. Stanislav Sucharda, Jan
Štursa, Jan Preisler, František Kysela, Jaroslav Horejc a další. Kromě
samotného architektonického řešení stavby Kotěra nezřídka navr-
hoval též úpravy interiéru a nábytkové soubory. Rovněž nesmíme
zapomenout na Kotěrovu tvorbu na poli funerální architektury
a návrhy vozů električky, či železničních vagonů.

V Hradci Králové se můžeme setkat s níže uvedenými realizacemi ze
všech tří fází architektovy tvorby, včetně jeho vrcholného díla v po-
době muzejní budovy (zmiřme ještě nerealizovaný soutěžní návrh
na budovu Úvěrního ústavu z roku 1911). Jan Kotěra nebyl rozhodně
zdaleka jediným, kdo vytvářel, či ovlivňoval moderní architekturu
či urbanismus města, nicméně jeho předválečná díla tvoří nepřé-
hlédnutelné kontury budoucího „salonu republiky“, jež do daného
prostředí přinášela nové architektonické impulsy kultivující okruh
budoucích stavebníků. Karel Herain ve svém článku Ulrichův Hra-
dec Králové vyjádřil v roce 1930 Kotěřův vztah k městu následovně
*„Starosta Dr. Ulrich zvěčnil tak památku na umělce, který se přimkl
k Hradci s tím větší přichylností, čím vděčnější tam nalezl prostředí
pro své průkopnické myšlenky a snahy.“*

OKRESNÍ DŮM PALACKÉHO Č.P. 409

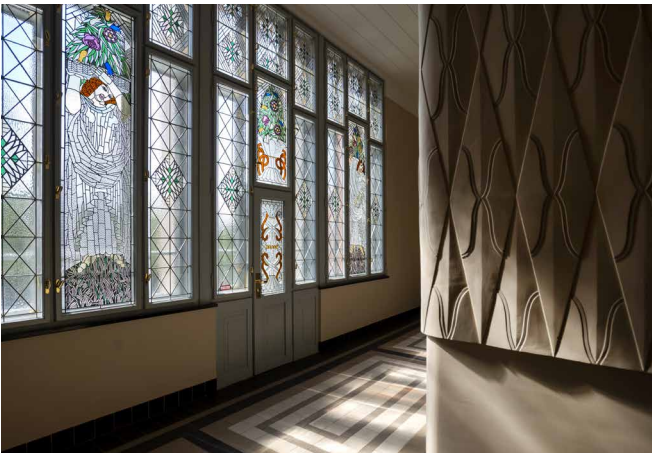

*„Okresní dům se vyhýbá všemu, co by ho neoznačovalo jako
dům práce a obecného prospěchu a vylučuje všechnu faleš-
nou repraesentativnost. Jeho deviza je: sloužím. ... Okolí jeho,
nová čtvrť nábrežní, přeplněná lacinou plastikou a plýtvající
reduplikovanými motivy architektonickými, jen pomáhá zvy-
šovati ještě dojem grandezdy.“* Takto o novostavbě secesní-
ho Okresního domu referoval v r. 1906 Z. Wirth. V r. 1898
zakoupilo město budovu Grandhotelu (č.p. 295) pro potře-
by okresního zastupitelstva a starosta Ulrich začal usilovat
o jeho rozšíření o přístavbu. Již v roce 1902 Kotěra prezento-
val v publikaci *Práce mé a můch žáků 1898-1901* studii objek-
tu, který byl nakonec vybudován v l. 1903-1904. Pro potřeby
okresního zastupitelstva sloužilo 1. patro budovy (později
nechal hoteliér Jaroslav Urban toto podlaží přestavět), v pří-
zemí Kotěra vytvořil doposud dochovaný luxusní kavárenský
prostor, a ve 2. patře hotelové pokoje. Architekt pojal stavbu
jakožto všeobjímající umělecké dílo, na kterém spolupracoval
se sochaři Stanislavem Suchardou, Antonínem Waigantem,
malířem Janem Preislerem a dalšími. V uličním průčelí Kotěra
kombinoval symetrickou hmotu nad kavárenským parterem
vrcholící ve středu segmentově zvlněnou korunní římsou nad
dekorativním vegetabilním vlysem (původně se zemskými
znaky) a boční vstupní partii s lodžii do asymetrického celku.
Ve fasádě se uplatňuje řada zajímavých detailů jako jsou vit-
raje s papoušky, hradečtí lvi aj.

MĚSTSKÉ PRŮMYSLOVÉ MUZEUM ELIŠČINO NÁBŘEŽÍ Č.P. 465

*„Pohlížím-li i s přísnější autokritikou na toto první svoje vět-
ší dílo, mohu s klidným svědomím si doznati, že jsem síly své
náležitě využítkoval a že stavba muzea patří do přední řady
mých prací. Vděčím Vám nejenom za svěřením této práce, ale i za
urovnání všeho dalšího postupu, který přirozeným způsobem
u takovéhoto staveb nebývá vždy hladkým.“* Takto hovoří Kotě-
ra o svém vrcholném díle, jehož výstavba proběhla v l. 1909-1913
v dopise Františku Ulrichovy z dubna 1914. Kotěra pracoval na
návrzích muzejní budovy již od r. 1905. Město uvažovalo o stav-
bě muzejní budovy již dříve, existuje starší neorenesanční návrh

Jana Kouly (muzeum mělo být umístěno v místě pozdější syna-
gogy). Kotěra pojal muzejní budovu jako modernistickou archi-
tekturu s asymetrickou dispozicí (inspirace dílem F.L. Wrighta,
v rozporu s doporučením O. Wagnera), s monumentální vstupní
partií završenou kupolí. Ve fasádách se uplatňuje estetické vyz-
nění materiálů (pohledové cihly, hrubé vroubkované omítky aj.),
které je doplněno o dekorativní prvky (glazovaná keramika aj.).
Po stranách vstupní partie se nacházejí Suchardovy plastiky bo-
hyň Historie a Průmyslu. Historie podpírá postavu mladíka sym-
bolizujícího Hradec, který se osvobozuje z pout pevnostních. Na
podobě muzea se rovněž podílela celá řada dalších výtvarníků
(Jan Preisler, František Kysela a Jaroslav Horejc aj.).

